MEMENTO

A Székely Kongresszus üzenete

Csík-Tusnádon, 1902. augusztus 28, 29 és 30-án az Országos Magyar Gazdasági Egyesület, több civil szervezet közremûködésével szervezte meg a Székely Kongresszust. A háromnapos munkálatok elõadásait, tárgyalásainak anyagát, és határozatainak szövegét sajtó alá rendezte és kötetben megjelentette még azon évben Buday Barna kongresszusi fõtitkár. Ebbõl kitûnik, hogy a Kongresszus célkitûzése "…a kivándorlás okainak mibenléte s a megszüntetésére alkalmas intézkedések megjelölése…" (Buday, 18.o.).

A történelem paradoxonja, hogy száz év múltával az erdélyi magyarság sajnálatosan ugyancsak, mint ma, a megmaradásunk egyik legjelentõsebb ügyének tartja a kivándorlás megszüntetéséhez, vagy legalább a csökkentéséhez szükséges tennivalókat. Bár a jelenség vészesen hasonlít a maihoz száz év után is, a történelmi körülmények függvényében azonban a kivándorlás okainak elemzése más megközelítést igényel, még akkor is ha a jelenség eredménye mindkét esetben a nagy demográfiai kopás. A kettõ közötti hasonlóság a nyugathoz viszonyított elmaradott gazdasági színvonalban keresendõ, a különbözõség viszont annyival rosszabbodott, hogy a száz évvel elõbbi helyzethez hozzáadódnak a magyar nemzetiségû lakosság csökkentését befolyásoló mai kisebbségi állapotból származó tényezõk: anyanyelvû oktatás korlátai; esélyegyenlõség hiánya; elhelyezkedési gondok stb., és annyival más, hogy akkor a kivándorlók nagyrésze Amerikában, most Magyarországon telepedik le.

A Székelyföld 2000 Munka-

Az európai integráció elsődleges gazdasági koordinátái

DOMOKOS ERNŐ
KRÁJNIK IZABELLA

A közérthetőség kedvéért a gazdasági integrációt úgy határozhatjuk meg, mint a különböző országok együttműködése azzal a céllal, hogy közösen egy egységes piaci térséget hozzanak létre.

Az európai uniós integráció folyamatai egy új gazdaságtan kialakulásához vezettek. A gazdasági integráció a nemzetközi munkamegosztás elvének fokozott alkalmazását jelenti, és megkívánja, hogy a tagországok lemondjanak bizonyos érdekek és célok előtérbe helyezéséről, hogy politikájukat oly módon hangolják össze, hogy a gazdasági egység létrehozásáért képesek legyenek hatékonyan együttműködni. Ez nem könnyű feladat, hiszen a gazdasági, kulturális és politikai örökségek közös, európai elemei gyakran érdekellentétekkel, súrlódásokkal elegyednek.

Megjegyzendő, hogy a Közösség intézkedései az ún. „szubszidiaritás" elvén alapulnak: a Közösség csak a szerződésekben világosan rögzített korlátok között cselekedhet, és csak ott, ahol ezek erre kifejezetten felhatalmazzák.

A Közösségnek olyan tevékenységet kell folytatnia, amely hatásainak méreteinél fogva túlmutat a tagállamok határain, vagy amely közös politikával hatékonyabban megvalósítható, mint tagállami politika segítségével. Általános szabály, hogy amikor csak lehetséges, a tagállami vagy a helyi kormányzatnak kell intézkednie.

A gazdasági integráció egyik előfeltételének a tagországok gazdaságai közötti konvergencia kielégítő szintjét tekintik, amely a gazdaságilag gyengébb lábon álló országok megsegítésére irányuló konszolidációs, kohéziós és szolidaritási kampány megindítását teszi szükségessé. A nemzetközi szinten alkalmazott versenypolitika jóléttöbbletet generál a komparatív versenyelőnyben lévő országokban, így jogosnak tekinthető az ún. „fejlődő országok" által megfogalmazott bírálat, miszerint "lehetségessé válik, hogy a fejlődő országok belső piacait néhány transznacionális cég kaparinthassa meg, ezáltal növelhessék nyereségeiket, amelyek az anyaországokban tőkeként halmozódnak fel saját részvényeseik javára" (Chakravarthi Raghavan: *„WTO Competition Policy Ignores Political Economy"*). Ez a valós helyzet vezetett ahhoz a felismeréshez az Európai Unión belül is, hogy a közös nyereséget újra kell osztani. Ez a magyarázata, hogy az uniós költségvetés fele a közös agrárpolitika finanszírozását szolgálja, egyharmada pedig az ún. „kohéziós alapok" és „strukturális alapok" létrehozását. Ez illusztrálja a közösségi szolidaritás elvét, amely lehetővé teszi, hogy a fejletlenebb térségek gazdasági támogatásban részesüljenek a fejlettebb térségek részéről.
A maastrichti egyezmény a következő elveket fogalmazta meg :

– a gazdasági unió egy olyan nyitott piaci rendszer, amely az árstabilitást a növekedéssel, a munkahelyteremtéssel és a környezetvédelemmel kapcsolja össze és amelyben alapvető fontosságúak a szilárd és fenntartható pénzügyi és költségvetési viszonyok, valamint a gazdasági és társadalmi kohézió megteremtése;

– a monetáris unió egy, a tagországok jegybankjaiból és egy központi szervezetből álló, a monetáris politika folytatásáért kizárólagos felelősséget viselő új pénzügyi intézmény megteremtésével fog továbbfejlődni. Az intézmény feladata az árstabilitás fenntartása lesz, és felette semmilyen más testület nem gyakorol majd irányítási jogkört.

csoport harmadszor szervezi októberben a Székelyföld Tudományos Konferenciát a "Kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben" címmel, amely a tusnádi Székely Kongresszus centenáriumi megemlékezése is.

Közgazdász szemmel, száz éve történt kiemelkedõ szakmai esemény vizsgálatának idõszerûsége kétségtelenül izgalmas élményt nyújt. Neves résztvevõk és vitázók elsõsorban a gazdasági elmaradottságot tekintették a kivándorlás legsúlyosabb indokának, amelyet igazol az a tény, hogy a Kongresszus nagy hányadában azokat a gazdasági kérdéseket vitatták, amelyek a térség alacsony színvonalát befolyásolhatták: elmaradott mezõgazdaság; fejletlen ipar; kialakulatlan kereskedelem, hiányzó pénzintézetek. A "Birtokpolitika, adó és hitelügyi szakosztály" hangsúlyozottan foglalkozott a hitelszövetkezeteknek meghatározó jelentõséggel bíró fontosságával, sõt a "Hitelügyi alosztály" Gr. Bethlen István vezetésével, valamint elõadóként szereplõ Gr. Bánffy Miklós és Dr. Hegedüs Loránt elemzése és a tárgyalt határozati javaslatok körvonalazták a székely földhitelintézet kialakítását. A szövetkezeti mozgalom XX. század eleji elemzése és történéseinek vizsgálata mának szóló cselekvésre késztetõ üzenetet is hordoz. Újragondolását közgazdászok, gazdasági szakemberek, gazdálkodók, társadalom szervezõ civil szervezetek és döntéshozók figyelmébe ajánljuk. Az akkori gazdasági életet pezsgésbe hozó szövetkezeti mozgalom kialakításának tapasztalatait sok tekintetben alkalmazhatónak véljük a jelenlegi magyar közösséget érintõ gazdasági lemaradásunk felszámolására is.

Nem kellene tartozkódnunk az erdélyi szász és román szövetkezeti mozgalmak kialakulá-

Ami a nemzetközi kereskedelmet illeti, jelezni szeretnénk, hogy a „szabad kereskedelem kontra protekcionizmus” kérdése jelenleg is megoldatlan. A különféle protekcionista eszközök (adózási diszkrimináció, változó vámilletékek, kvóták kiszabása, termelési szubvenciók, devizaszabályozás stb.) alkalmazása révén a legtöbb ország beavatkozik a piac működésébe, hogy gazdaságát megvédje a külföldi versenytől.

Bonyolult világunkban a tudományos-technikai forradalom látványos fejlődésének vagyunk tanúi, amelynek alapját az emberek alkotóképessége jelenti.

Az európai vállalatok ipari-technológiai versenyképességének fokozása, különös tekintettel a jövő kulcstechnológiáira, az Európai Unió kiemelt célja.

Véleményünk szerint a gazdasági integráció a kutatási és technológiai fejlesztés egyik elsődleges koordinátája, megalapozza az ipar- és agrárpolitikát, a kereskedelmi és közlekedési politikát.

Az Európai Unió átfogó gazdasági célkitűzései – állandó és kiegyensúlyozott növekedés, a gazdasági különbségek csökkentése, magas foglalkoztatottsági szint, stabil árak, tartósan finanszírozható fizetési mérleg – bizonyos kompromisszumot tükröznek az integrációs követelményrendszer és a gazdasági önállóság feladásával szembeni ellenállás között.

Ilyen megközelítésben az iparpolitika egy nemzetközileg versenyképes, nagy teljesítőképességű és innovatív vállalattípust helyez előtérbe. A kis- és közepes vállalatok támogatása és fejlesztése, a kutatásfejlesztés (K + F) ösztönzése, a vállalati együttműködés és szerkezetátalakítás bátorítása egy nyílt és versenyorientált piaci rendszerben olyan fontos célkitűzések, amelyeket az Unió a szelektív piaci beavatkozás útján igyekszik megvalósítani. Az alkalmazott eszközök változatosak: adópolitikai intézkedések, pénzügyi segélyek, állami megrendelések, kutatástámogatás, technológiai tanácsadó csoportok működtetése. Az 1990-es években az Európai Bizottság négy cselekvési területre helyezi a hangsúlyt: az immateriális (szellemi) beruházások támogatására, az ipari kooperáció fejlesztésére, egyenlő versenyfeltételek biztosítására és az állami beavatkozások modernizációjára.

A szakképesítés javítása, a munkaszervezés új formái, az általános minőségellenőrzés, a technológiai fejlesztés, valamint az információs hálózatok kiépítése olyan prioritások, amelyek híven tükrözik a tudásalapú társadalom új követelményrendszerét.

Szükség van a magánkezdeményezések összehangolására a közösségi érdekekkel. A Közép- és Kelet-Európában lévő célterületeken az EU hajlandó részleges beruházási garanciák biztosítására is.

Egy szabályozott verseny megvalósítása, a szabályozók reformjának folytatása, az adminisztráció egyszerűsítése, a nemzeti és közösségi intézmények közötti együttműködés javítása határozott intézkedéseket igényel.

Véleményünk szerint a tudomány és kultúra, az egészségügy, a biotechnológia, a környezetvédelem, az információ- és kommunikációtechnológia területén szükséges az energia- és telekommunikációs hálózatok kiépítése, amelyek fontos feltételei a Kelet-Európa irányában történő bővítésnek.

Szeretnénk megjegyezni, hogy az iparpolitika mindig az Európai Közösség vitás területei közé tartozott. Mindeddig nem sikerült teljes mértékben érvényre juttatni az új iparpolitikai elképzeléseket, amelyek középpontjában a nyílt és versenyorientált piacok rendszere áll. A verseny-, illetve a regionális politika között

sa tapasztalatainak a megismerésétõl sem, mert ismert tény, hogy a kisebbségi státusban lévõ szász és román lakosság XIX és XX. századforduló körüli szövetkezeti mozgalomnak köszönhette helytállását a gazdasági térnyerésben és versenyfutásban. Az erdélyi román szövetkezetek és a szász szövetkezeti mozgalom kialakulásáról bõvebb tájékoztatást nyújt lapunk (Közgazdász Fórum, 2002. június, V. évfolyam, 3. szám), Hunyadi Attila tollából, amelybõl kitûnik az a tény, hogy az akkor kisebbségi helyzetben élõ nemzetiségek igen hatékonyan használták ki az 1975-ös, az 1898-as és ezeket megelõzõ hitelszövetkezeti törvények adta lehetõségeket, mivel ez a törvény nem tartalmazott semmiféle tilalmat nemzetiségi jellegû szövetkezetek, vagy szövetségek létrehozására. Így alakultak sorozatban a szövetkezeti és pénzügyi intézmények: Nagyszebeni Általános Takarékpénztár (1835), Raiffeisen Szövetkezeti Unio, (1886), Temesvári hitelszövetkezetek Központja (1897), vagy az Albina Bank (1872), a hitelintézetek hálózata a Furnica, Ardeleana, Timisana, Economul, Muresana, Patria stb, majd késõbb a Solidaritatea (1907), Infratirea (1914). Maga az Astra (Asociatia pentru Literatura si Cultura Poporului Roman - Nagyszeben) kulturális szervezet is szerepet vállalt a közgazdasági szakosztálya révén, amely vállalta a szövetkezeti mozgalom gondolatának a terjesztését szintúgy, mint az EMKE, amely gazdasági szakosztálya révén (1886) a szövetkezetalapítási programot szervezetten népszerûsítette.

Megbocsáthatatlan bûn lenne megfeledkezni viszont az erdélyi magyar szövetkezeti mozgalomnak közvetlen az elsõ világháború és a két világháború között kifejtett tevékenységérõl, a két magyar

fennálló latens konfliktus a kutatás-fejlesztéshez kapcsolódó kiadások mértékében egyre élesebbé válik.

A közös agrárpolitika célja a termelékenység növelése, az agrárszektorban dolgozók életkörülményeinek javítása, az áringadozások kiküszöbölése, az ellátás biztosítása a fogyasztók számára kedvező árakon. A közösségi joganyag jelentős része vonatkozik az agrárpiacra.

Az utóbbi években gyakran lehettünk tanúi válsághelyzeteknek ezen a területen, a gazdák változatos tiltakozó akcióinak. Az EU-tagállamok igyekezete, hogy a világpiaci árakat meghaladó közösségi árak szubvencionálásával megfelelő életkörülményeket biztosítsanak a mezőgazdaságban dolgozók számára, nem érte el a kívánt célt.

A piac- és árpolitika központjában álló agrárpiaci rendtartások alapvetően három szervezeti elv alapján épülnek fel:

1. Az ártámogatással kapcsolatos rendtartások: a mezőgazdasági termékek mintegy 70%-a számára értékesítési és árgaranciát biztosítanak (gabonafélék, cukor, tejtermékek, hús, bizonyos zöldség- és gyümölcsfajták, asztali borok). Azt az árut, amely egy bizonyos áron – ún. intervenciós áron – nem értékesíthető, állami intervenciós kirendeltségek vásárolják fel. Az intervenciós mechanizmus időközben lazult, ma már gyakran nem fizetik ki a teljes intervenciós árat, a tejre és cukorra csak egy bizonyos termékmennyiség után jár ártámogatás;

2. A közös külső védelemmel kapcsolatos rendtartások: a mezőgazdasági termékek mintegy felét csak harmadik országbeli versenytársakkal szemben védik, belső piaci árgarancia nélkül (tojás, baromfi, néhány zöldség- és gyümölcsfajta, dísznövények, bizonyos borfajták). A külsö védelmet általában a vámok biztosítják;

3. A közvetlen támogatásokkal kapcsolatos rendtartások: ezeket a termelők kapják, átalánytámogatások (len és kender, gyapot, selyem, komló, szálas- és száraztakarmány) és kiegészítő támogatások (olíva, dohány, szemes búza) formájában.

Aláhúzandó, hogy a valutáris fejlődési különbségek (a mezőgazdasági árfolyamok és a reprezentatív árfolyamok között) alapvetően problémákat okoznak. Ezeket úgy próbálják kezelni, hogy az eltérési küszöböt maximálisan 5 százalékra korlátozzák.

Az utóbbi időben erőteljesen támogatják az extenzifikációt, a környezetkímélő termelési eljárásokat, az erdőtelepítést.

Emlékeztetjük az olvasókat, hogy az Európai Gazdasági Közösséget (EGK) létrehozó ún. római szerződés (RSZ) a tagállamok egész gazdaságának integrációját tűzi ki célul. A gazdaság az alap, amire a tagállamok összetartozását építeni kell. A rendszer középpontjában a közös piac megteremtése, egyes közös politikák kialakítása áll. Ennek néhány fontos területe: a vámok és a mennyiségi korlátozások eltörlése az egymás közti kereskedelemben; közös vámtarifa és kereskedelmi politika bevezetése a kívülálló országokkal szemben (szabad áruforgalom); a személyek, szolgáltatások és a tőke szabad áramlása; közös mezőgazdasági politika; közösségi versenypolitika; a nemzeti gazdaságpolitikák egybehangolása; a jogszabályok közelítése egymáshoz.

A közös közlekedéspolitika biztosítja a személyek, áruk és szolgáltatások szabad áramlását az Unió térségében, a szárazföldi, vízi és légi személy- és áruszállítás zavartalan működését, mind a belső piacon, mind a harmadik országok fe-

lé irányuló, illetve az onnan jövő forgalomban. Fontos kritérium a természeti környezet megóvása a szállítóeszközök károsító hatásaitól (zajártalom, káros anyagok kibocsátása stb).

A szállítási vállalkozók, a vasutak, a folyami hajózás, a légi és tengeri hajózás szereplői a közös piacgazdasági feltételek mellett működnek. Az EU megszüntette az árakba és a közlekedési vállalkozók kínálati teljesítményébe történő beavatkozást, előtérbe helyezte a szabad vállalkozói kezdeményezést. Az egységes versenyfeltételek megteremtése céljából harmonizálták az állami előírásokat, megszüntették a határellenőrzést. Hamarosan világossá vált, hogy egy logisztikailag optimális szállítmányozási rendszer kialakításához a szállítási vállalkozók szoros együttműködésére is szükség van. Az áruszállítás komparatív előnyeinek kihasználása érdekében az Európai Közösség a kombinált közlekedést támogatja (pl. vasúti fuvarozás a nagy volumenű, hosszú távú forgalomban, közúti szállítas területi elosztás esetében).

Az utóbbi években érzékelhetővé vált az úthálózat kapacitásának túlfeszítettsége, főleg a városi csomópontokban, ami torlódásokhoz, a lakóterületek és a környezet túlterheléséhez vezet. Ez a helyzet sürgetővé tette a transzeurópai hálózatok átfogó rendszerének szabályozását, a járművekre vonatkozó műszaki-környezetvédelmi előírások szigorítását.

Az EU támogatja a nemzeti közlekedési hálózatok határokon átívelő rendszerét, a szűk keresztmetszetek kiiktatását a hiányzó vonalak pótlásával. Speciális támogatást nyújt a közös érdekeltségű infrastrukturális beruházásokhoz, költségvetési forrásokból és az Európai Beruházási Bank hiteleiből. Európa középső régióiban a vasutaknak és a vízi útvonalaknak a közutakhoz való felzárkózását támogatja.

A különböző kutatási és fejlesztési elképzelések új technológiák kidolgozását célozzák környezetbarát közlekedési eszközök létrehozására, a jelzőrendszerek tökéle-s tesítésére, a telematikai rendszerek alkalmazására az autópályákon és a városi közlekedésben stb.

Az utóbbi években szervezett páneurópai közlekedési konferenciák (Prága, Kréta, Helsinki) hozzájárultak a modern társadalom közlekedési problémáinak a leküzdéséhez, átfogó közösségi stratégiák kialakításához.

A fentebb említett elsődleges gazdasági koordináták megvalósítása elképzelhetetlen megfelelő közösségi versenypolitika nélkül.

A versenypolitika célja olyan gazdasági rendszer megvalósítása, amely biztosítja az egyenjogú piaci résztvevők közötti tisztességes versenyt.

Jogi alapjaiból adódóan széles körű eszközrendszer áll az Európai Unió rendelkezésére, hogy a közösségi piacon olyan intézkedéseket juttasson érvényre, amelyek biztosítják a diszkriminációmentes versenyt.

E körbe tartozik a kartelltilalom, az erőfölényes piaci helyzettel való visszaélés tilalma, a vállalkozások közötti megállapodások ellenőrzése, az állami támogatások felhasználásának ellenőrzése.

Az Európai Bizottság ilyen esetekben bejelentés, panasztétel nyomán vagy hivatalból járhat el, vizsgálatot indíthat, és a versenyszabályok megsértéséért szankciókat alkalmazhat.

Megjegyzendő, hogy a Bizottság kivételeket is tehet. Tekintettel a globális konkurenciára, az éleződő nemzetközi versenyben való talpon maradás érdekében a Bizottság hozzájárulhat a vállalatok közti vertikális megállapodásokhoz, ha ezek az új piacon való megjelenéssel hatékonyságnövekedést eredményeznek. Ezek az egyezségek nem vonatkozhatnak azonban árra vagy területfelosztásra.

Nagy versenypolitikai jelentőségük van az állami segélyeknek és szubvenciónak, melyek versenytorzuláshoz vezethetnek. A Bizottság elvben hozzájárul olyan nemzeti segélyprogramokhoz, melyek célja bizonyos termelési ágazatok strukturális kiigazítása. Az Európai Bizottság liberalizációs politikát folytat olyan szektorokban, mint a közlekedés, az energiagazdaság vagy a telekommunikáció.

Lényeges szempont azonban, hogy a nemzetközi gazdasági fejlődésből adódóan Európának olyan versenypolitikát kell folytatnia, amely egyformán garantálja a belső piaci versenyt és az európai vállalatok világpiaci versenyképességét. Komoly erőfeszítések szükségesek ahhoz, hogy a nemzetközi gazdasági szervezetek (pl. OECD, G7, WTO, Világbank, IMF) keretei között olyan jogilag alkalmazható versenyszabályozás jöhessen létre, amely lehetővé teszi a piaci résztvevők szabad versenyét.

A globalizációs folyamatok az EU-csatlakozásra készülő Romániában is alapfontosságú követelményként határozzák meg a gazdaság versenyképességének folyamatos növelését.

Véleményünk szerint a versenyképesség egy időben gazdaságirányítási és mikrogazdasági kérdés, a gazdasági fejlődéshez a kettő együttműködése szükséges. Új szemléletmód van kialakulóban, amely a gazdaság, a jog, a társadalom és a társadalmi tudat szoros egymásba épülésére alapoz. Ma már egyre világosabbá válik az is, hogy az ún. „átmeneti gazdaság" problémáit nem lehet egyszerűen a jól működő piacgazdaságok mintájára megoldani, ezek külön felvetést, specifikus tanulmányokat igényelnek.